

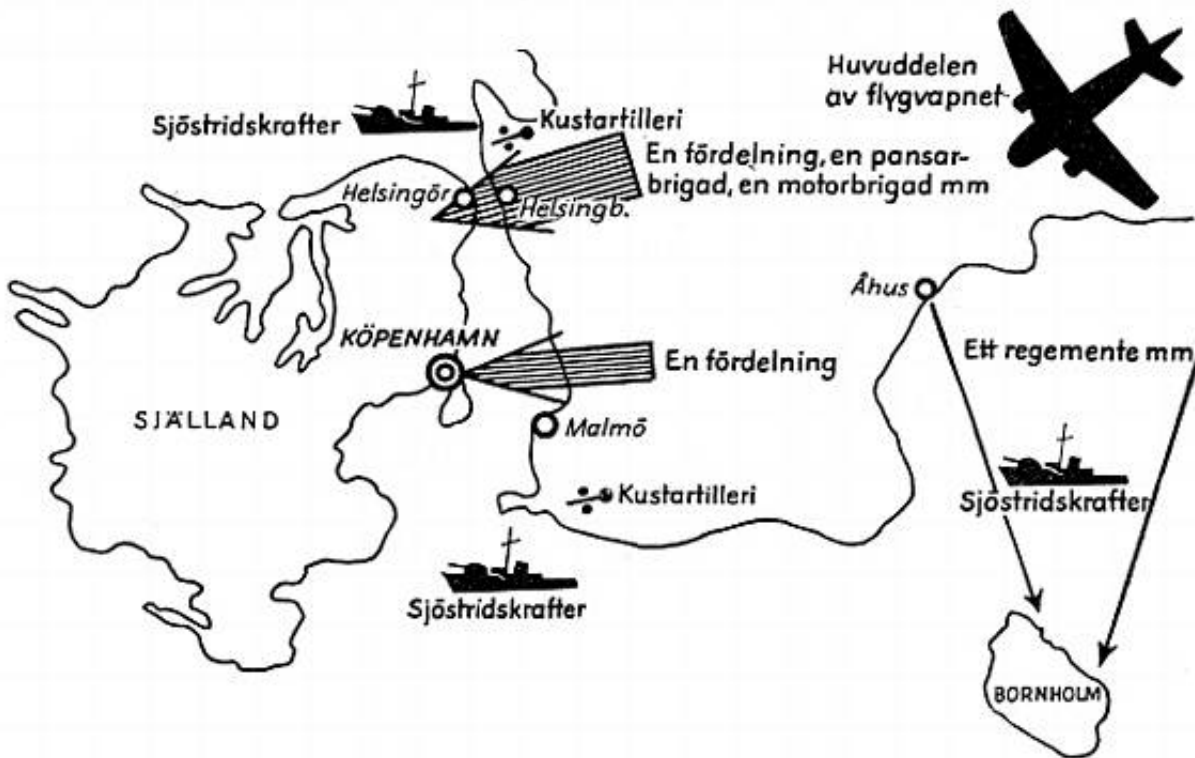
Operation Rådta Danmark

Indledning

Ideen til denne artikel opstod under forstudierne til mine artikler om Den danske Brigade i Sverige, idet Brigaden var forudset at kunne indgÅ i en eventuel svensk landsætning pÅ Sjælland.

I 1944-45 udarbejdede svenske stabsofficerer fra hÆren, marinen og flyvevÅbnet et plankompleks, der sammenfattende kaldtes *Operation Rådta Scandinavien*, idet det omfattede planer for svensk intervention i sÅvel Norge som Danmark. Jeg vil her alene beskÆftige mig med den danske del af planen, der opfattede delplaner for *Operation Rådta Danmark I* (Sjælland) og *Operation Rådta Danmark II* (Bornholm).

De pÅtænkte operationer i Danmark involverede godt 72.000 mand fra hÆren, hvortil kom enheder af flÅden og flyvevÅbnet. Indsatsen ville dog krÆve sÅ mange af det svenske forsvars krÆfter, at det ikke samtidigt ville vÆre muligt at gennemfØre en indsats i Norge og Danmark.

Principskitse - Operation Rådta Danmark.
Fra Kilde 2.

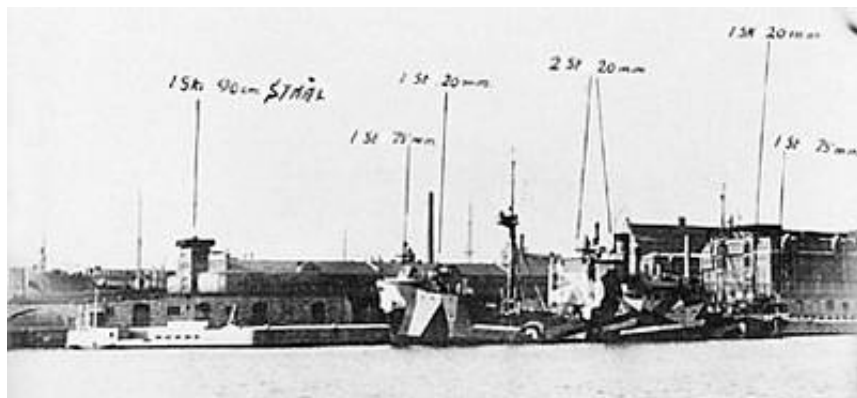
Forhistorien

Omkring årsskiftet 1943/1944 pÅbegyndte man fra svensk side overvejelser planlægningen af en militær intervention i Danmark, sÅfremt situationen efter en tysk kapitulation nØdvendigjorde dette. Den hastige russiske fremrykning langs Østersøkysten i begyndelsen af 1945 bekymrede den svenske regering og man ville sÅledes vÆre rede til at komme russerne i forkØbet. Danske politikere sÅ ogsÅ med bekymring pÅ situationen og man bad 20. marts 1945 svenskerne om at forberede en intervention i Danmark.

En af de begivenheder, der kunne udlØse en intervention kunne, ville vÆre en truende russisk "befrielse" af Danmark - en situation, som man for alt i verden ville undgÅ. En anden situation kunne vÆre en sidste desperat tysk slutkamp pÅ dansk jord. Som tingene nu udviklede sig, kom planlægningen ikke ud over

skrivebordsstadiet og førte i praksis ikke til omflytning af militære enheder eller andre synlige forberedelser.

Planerne udviklede sig over tid, men det er de sidst kendte dele af planerne, som her gøres til genstand for behandling.

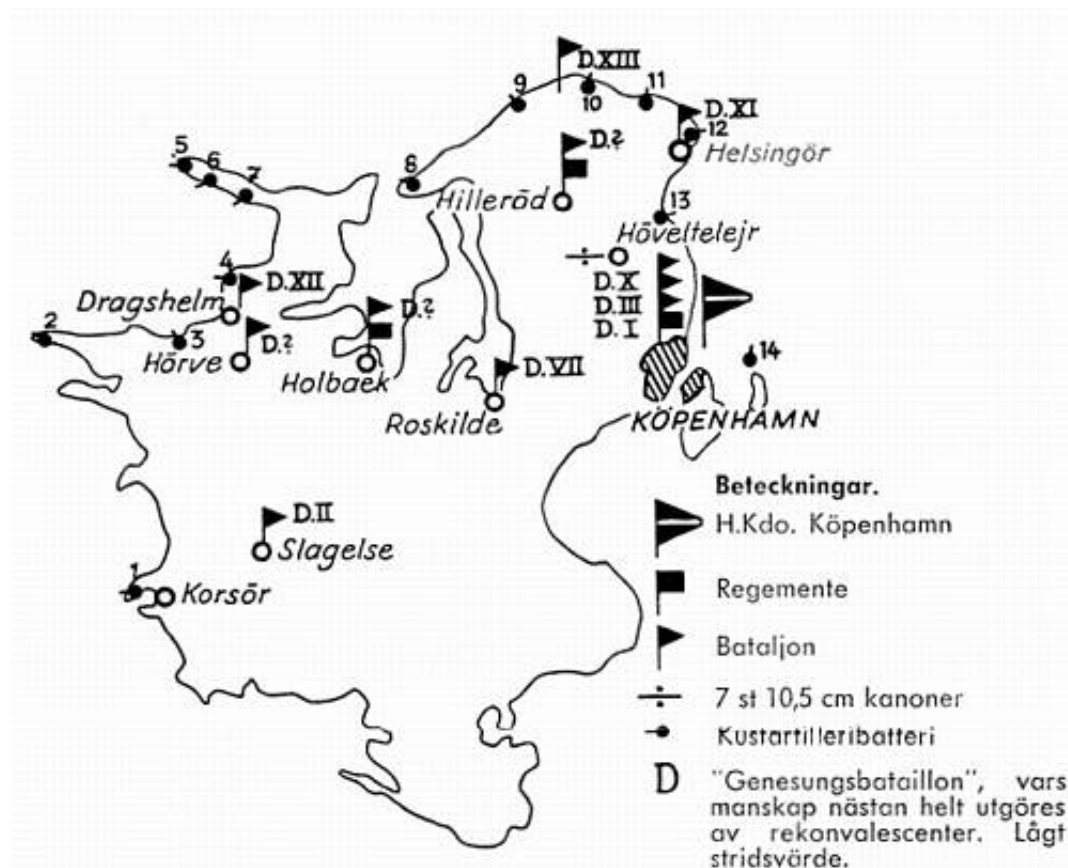

Spionfoto af tyske stillinger i København.
Fra Svenskt Militärhistoriskt Bibliotek.

Efterretningsgrundlaget

I foråret 1945 var efterretninger fra det tysk besatte Danmark ikke noget problem i Sverige. Da danske efterretningsofficerer kort efter 29. august 1943 tog til Sverige og i Stockholm fik lov til at oprette dansk militær efterretningstjenestes eksilhovedkvarter, var "huslejen", at den svenske forsvarsstab fik det samme bearbejdede og vurderede efterretningsmateriale, som man sendte til London.

Helge Klint anfører i Kilde 2, at den militære efterretningstjenestes resultater formentlig var den største og mest kontante krigsindsats, som under besættelsen ydedes fra dansk side.

Tyske styrker på Sjælland i april 1945

Summarisk gengivelse af efterretningsgrundlaget for Operation Rädde Sjælland.

Fra Kilde 2.

Den svenske forsvarsstab var således særdeles velunderrettet og efterretningsstoffet verificeredes løbende.

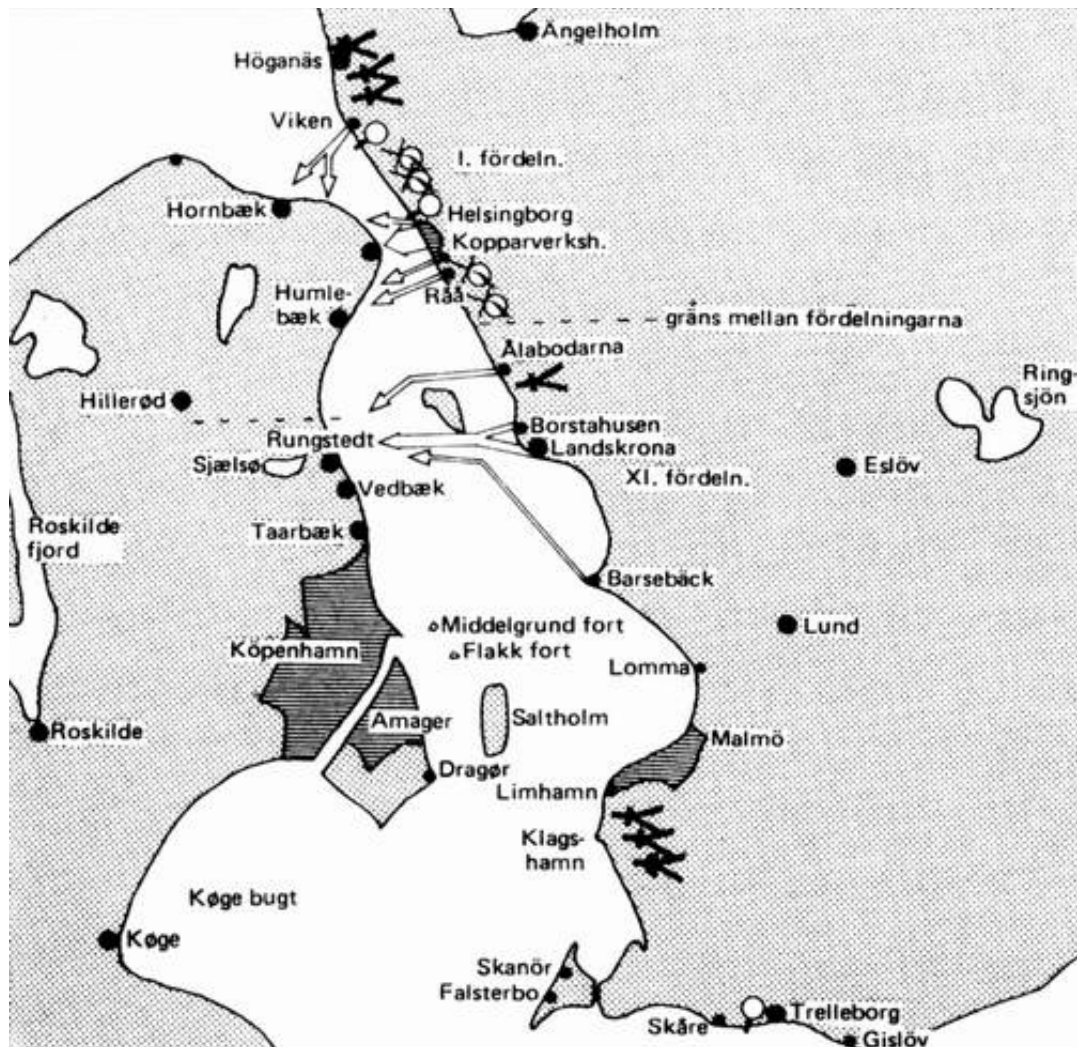
På grundlag af det danske materiale anslog den svenske forsvarsstab i midten af april, at de mere faste tyske styrker i Danmark omfattede godt 150.000 mand. Af disse hørte 15.000 til marinen og flyvevåbnet, mens 5.000 mand var polititropper. Hovedparten af hærstyrkerne var placeret i Jylland; på Sjælland var der ikke mere end 16.000 mand, og flertallet af disse var endda rekonvalescenter.

Numrene på kystbatterierne henviser til følgende oversigt:

1 Halsskov	4 stk. 7,5 cm kanoner	8 Spodsbjerg	4 stk. 12,7 cm kanoner
2 Røsnæs	4 stk. 12,7 cm kanoner	9 Salgaardshøj	4 stk. 7,5 cm kanoner
3 Alleshave	4 stk. 7,5 cm kanoner	10 Hesbjerg	4 stk. 15 cm kanoner
4 Ordrup Næs	4 stk. 7,5 cm kanoner	11 Hornbæk	4 stk. 12 cm kanoner
5 Gniben	4 stk. 15 cm kanoner	12 Helsingør	4 stk. 8,8 cm luftværnskanoner
6 Yderby	Anlægget påbegyndt marts 1945	13 Nivå	Kanonerne demonteret marts 1945
7 Ebbeløkke	4 stk. 7,5 cm kanoner	14 Flakfortet	6 stk. 21 cm kanoner

Kilde 2's oplysninger om batteriernes hovedbestykning er ajourført efter *Kystartilleriet i Danmark* (Kilde 4).

Hvad der specielt angik de tyske anlæg ved Helsingør, var man vidende om, at der ved Kronborg var et torpodobatteri armeret med 53 almindelige torpedoer og tillige et antal "hangarer" med hver 2 enmandstorpedoer. Af de overtagne søforter ved København lagde tyskerne særlig vægt på Flakfortet med dets 4 stk. 21 cm kanoner. Kastrup Flyveplads havde et temmelig stærkt luftværn. Styrken af tysk feltartilleri på Sjælland var yderst beskednen.

Hovedtræk i Operation Rådta Sjælland, pr. 30. april 1945.

Fra Kilde 1.

Operation Rådta Sjælland

Planerne for en intervention på Sjælland var langt den største af operationerne og omfattede bl.a. I. og XI. Infanteridivision (*fördelnin*), 8. Panserbrigade, 7. Motoriserede Infanteribrigade samt luftværn, organiseret i III. Armékorps.

Marinen skulle sørge for at spærre Øresund, med en mindre styrke mod nord, og en større styrke mod syd. Herudover skulle flåden eskortere det store antal, hovedsagelig civile fartøjer, som skulle transportere landstyrkerne, samt yde nærstøtte ved selve landgangen. Yderligere skulle stationært og mobilt kystartilleri støtte operationerne, såvel til søs (den nordlige og den sydlige blokeringsstyrke) som til lands (med langtrækkende pjecer).

Hele operationen skulle sikres af en "paraply" af jagerfly, mens et antal eskadriller bombefly var i beredskab.

Forklaring til kortet - Landgangsstyrken

Enhed	Udskibningshavn	Styrketal
1. Infanteridivision (den nordlige styrke)	Viken	480 mand
	Helsingborg	1.440 mand, 30 kampvogne og luftværnsenheder samt en kupstyrke, der omfattede et antal kompagnier.

	Kipparverksham	480 mand
	Råå	480 mand
11.	Ålabodarna	380 mand
Infanteridivision	Borstahusen	480 mand
(den sydlige styrke)	Landskrona	1.440 mand, 30 kampvogne og luftværnsenheder
	Barsebäck	600 mand

Det absolutte nøgleområde for operationerne var havnen i Helsingør. Da det svenske forsvar ikke disponerede over kunstigt havnemateriel, á la de allieredes Mulberry havne, var en egentlig havn af vital betydning for landsætning af tungt materiel. Det indgik derfor i planerne at lade en kupstyrke, der blev overført i et antal motortorpedobåde, besætte havnen forud for iværksættelsen af operationerne.

Forklaring til kortet - Artilleristøtten

Artilleristøtte Type og pjecer

Mobilt kystbatteri á 3 stk. 21 cm pjecer

Mobilt kystbatteri á 3 stk. 15 cm pjecer

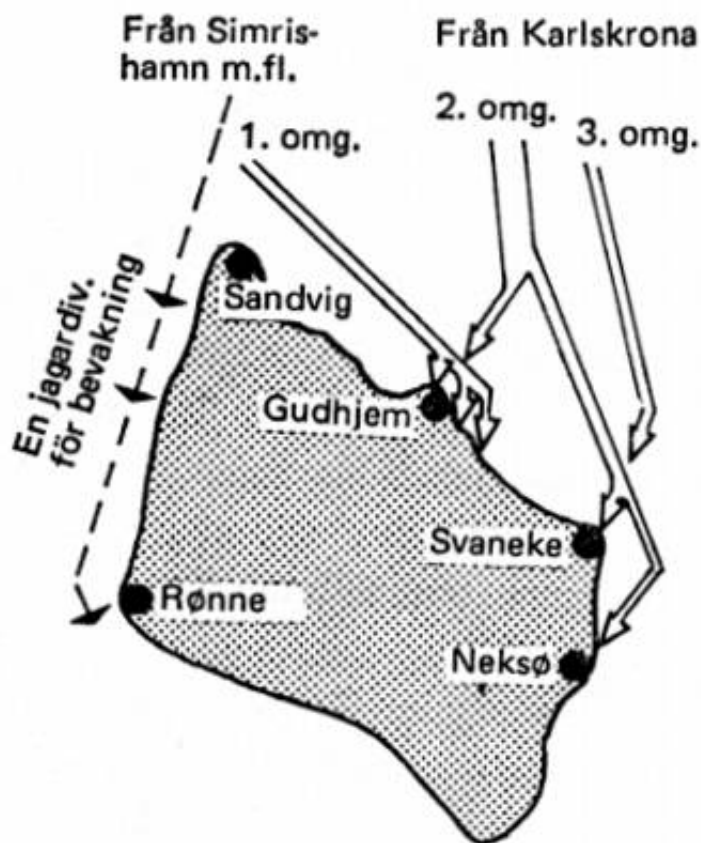

Fast kystbatteri á 4 stk. 15 cm pjecer; batteriet i Viken dog kun med 5,7 cm pjecer

Artilleriafdeling, med (i princippet) 2 afdelinger á 9 (12?) pjecer.

Operation Rádda Bornholm

Operation Rádda Bornholm.
Fra Kilde 1.

Målet med Operation Række Danmark II, også kaldet Række Bornholm, var at afvæbne og internere de tyske tropper på øen, for herefter opretholde ro og orden, indtil danske myndigheder selv kunne magte opgaven. Der var således tale om en intervention, med et begrænset (politimæssigt) formål, snarere end en egentlig invasion.

Planen omfattede indsættelse af dele af 2 infanteriregimenter - 41. og 151. Infanteriregiment [1](#)) samt en række mindre lokalforsvarsenheder fra Försvarsområde (lokalforsvarsafsnit) 15, støttet af enheder fra flåden og flyvevåbnet.

Transporten til Bornholm skulle ske ved hjælp af orlogsfartøjer og godt 100 fiskekuttere. Transportflåden skulle eskorteres af 4-6 jagere, samt et antal torpedobåde, vedetbåde og minestrygere. Yderligere kunne en gruppe panserskibe fra Kystflåden indgå.

Planen i hovedtræk

Kontreadmiral Gösta Ehrensvärd. Fra Svenskt Militärhistoriskt Bibliotek.

- Første bølge, ca. 500 mand, skulle afsejle fra Simrishamn og et antal mindre havne i Hanöbugten, for ved daggrø på D-dag at gå i land ved Gudhjem.
- Anden bølge, hovedstyrken, på ca. 1.500 mand, skulle sejle fra Karlskrona, med Neksø, Svaneke og Gudhjem som mål. Tyngde skulle være om Gudhjem og ankomsttidspunktet ca. samtidig med første bølge.
- Tredje bølge, ligeledes fra Karlskrona, skulle ankomme til operationsområdet ca. 20 minutter efter anden bølge, med Neksø og Svaneke som mål.

Om muligt skulle enhederne landsættes i havnene, men var disse spærret eller særligt befæstede, skulle enhedernes landsættes på åben strand, i nærheden af havnene. Herefter skulle enhederne rykke frem mod Rønne, hvortil også eskortestyrken skulle søge, for at hindre en tysk rømning af Bornholm.

Den ansvarlige for planen, kontreadmiral Gösta Ehrensvärd, chef for for Sydvestens Marinedistrikt, var specielt bekymret for mulige tab af fartøjer, på grund af den tyske minering omkring Bornholm. Et spørgsmål, som tilsyneladende ikke optog planlægningsstaben synderligt, men som kunne have voldt vanskeligheder, var hvorledes enhederne rent faktisk skulle komme i land...

Afslutning

Med nutidens doktriner in mente, må de svenske planer betegnes som fredsskabende operationer, der skulle sikre, at danske myndigheder kunne overtage ledelsen af landet efter et tysk sammenbrud. Det var

ikke tanken at føre egentlig krig og dermed ødelægge den danske infrastruktur, hvorfor der især i forhold til flyvevåbnet var udtrykt forbud mod bombning af andet end isolerede militære mål.

Den danske Brigade i Sverige indgik også i det svenske operationskompleks. Detaljerne, i den udstrækning et egentligt samarbejde reelt var planlagt, fremgår ikke af mine rådige kilder, men man kan se Brigadens hjemsendelse og specielt udførelsen heraf, som en slags miniudgave af en fredelig landsætning af svenske enheder. Tilsvarende ville et samarbejde med Modstandsbevægelsen også have haft en vis betydning, idet modstandsfolkene kunne bistå med det lokalkendskab, som de svenske soldater ville have manglet.

Hvad nu, hvis...?

I en vurdering af dette spørgsmål kommer man naturligvis ud i rent gætteværk, men der er dog en række faktorer som man kan støtte sine formodninger til - muligheden for at gennemføre en overraskende landsætning, forberedelsestiden samt formodning om den praktiske udførelse.

Et af de store problemer ved en eventuel iværksættelse af planerne var, at de ville være svære at hemmeligholde, hvorfor en overraskende landsætning ville være næsten umulig.

Den nordlige indsejling til Øresund.

Fra et postkort fra 1920'erne, fundet på Internettet.

Det var blandt andet i den forbindelse, at kupstyrken, der skulle gå i land i Helsingør, kom ind i billedet. Denne lille styrke ville, med den meget korte afstand mellem Sverige og Danmark sandsynligvis kunne gennemføre et overraskelsesangreb, hvorved man kunne sikre sig den vigtige udskibningshavn.

Så langt, så godt. Men det store problem ville så komme efterfølgende, idet de svenske planer forudså en planlægningshorisont på godt 14 dage fra det tidspunkt, hvor befalingen til iværksættelse blev givet, til planen kunne udføres i praksis. Den svenske hær var ikke på krigsfod og antallet af stående styrker var ikke på nogen måde tilstrækkeligt til, at man kunne iværksætte planerne uden en omfattende mobilisering. Tilsvarende skulle flåden bruge tiden til at samle det store antal civile fartøjer, måske helt op til 450 fiskefartøjer, handelsskibe og, der skulle udgøre transportflåden.

Når spørgsmålet så kommer til den praktiske udførelse af landgangen, er der måske for alvor grund til at bekymre sig, for i hvilken udstrækning var soldaterne øvet i at udføre landsætningen? Selvom der i nogen udstrækning var øvet landsætning fra mindre både ved visse enheder og der var gjort forsøg med

indslibning af kampvogne, så var det næppe indøvet i et sådant omfang, at hverken soldater og marinere havde stor rutine på området. De dele af landsætningen, som skulle foregå over åben strand, skulle ikke møde megen modstand, før planerne om en svensk udgave af D-dag kunne blive til en svensk udgave af landgangen ved Dieppe.

Skulle operationerne have haft nogen form for succes, ville det nok have forudsat en situation næsten tilsvarende de vilkår, hvorunder Brigaden gik i land i Helsingør, altså uden kamp.

Kilder

1. *Hjälp till Danmark - Militära och politiska förbindelser 1943-1945* af Ulf Torell, Allmänna Förlaget, Stockholm 1973, ISBN 31-38-01693-1.
2. *Operation Rädsla Danmark* af Helge Klint, artikel i bladet Samrådet, Nr. 3/1970. Et eksemplar af artiklen findes som indlæg i Det kongelige Garnisonsbiblioteks eksemplar af Kilde 1, om end kilden ikke fremgår, men i note 65 i Kilde 3 henvises til "en artikel i tidsskriftet Samrådet nr. 3/1970" af oberstløjtnant Helge Klint og jeg antager derfor, at der er tale om den pågældende artikel.
3. *Den danske Brigade i Sverige 1943-1945* af K.V. Nielsen, udgivet af Den Danske Brigadeforening, 1985, København 1985, ISBN 87-981346-4-7.
4. *Kystartilleri i Danmark 1940-45* af Svend E. Albrethsen, Jens Andersen og Ole L. Frantzsen, Museumscenter Hanstholm, 2003, ISBN 87-989621-0-8.

Supplerende materiale om periodens svenske forsvar

I forbindelse med mine undersøgelser omkring Operation Rädsla Danmark udkommer en række artikler, som belyser udvalgte dele af datidens svenske forsvar, med udgangspunkt i den rolle enhederne var tiltænkt i operationerne:

- Den svenske hær 1939-1945 - Infanteriet
- Den svenske hær 1939-1945 - Pansertropperne
- Den svenske hær 1939-1945 - Artilleriet
- Den svenske hær 1939-1945 - Luftværnsartilleriet
- Den svenske hær 1939-1945 - Ingeniørtropperne
- Den svenske marine 1939-1945 - Flåden
- Den svenske marine 1939-1945 - Kystartilleriet
- Det svenske flyvevåben 1939-1945 - Forsøg med luftbårne enheder

Per Finsted

Middeltungt maskingevær landsættes.
Billedet er fundet *noganstans* på Internettet.

Noter:

1) Så vidt vides, fandtes der ikke et infanteriregiment med nummeret 151. 41. Regiment (*Södra Smålands regemente*) kom fra I. Militærdistrikt, der opstillede XI. Division, hvori også indgik 37. Regiment (*Malmöhus regemente*) og 42. Regiment (*Norra Smålands regemente*). Alternativt kan der være tale om en lokalforsvarsenhed under 15.